

- **Temel KACIR**, *İslam Hukuk Düşüncesinde Mali Mükellefiyetler Açısından Nisap*, 1. Baskı, Fecir Yayınları, Ankara 2018, 286 s.

Değerlendiren: Arş. Gör. Kadir DEMİROĞLU*

Tanıtımını yapacağımız kitap, MCBÜ İlahiyat fakültesinde halen öğretim üyesi olarak görev yapmakta olan Dr. Öğretim Üyesi Temel Kacır tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu eser, “GİRİŞ” kısmından sonra iki bölüm halinde tertip edilmiş, son olarak da “SONUÇ” ve “KAYNAKÇA” kısımlarına yer verilmiştir. Giriş kısmında “Araştırmanın Konusu ve Önemi” ve “Araştırmanın Kapsamı” başlıklarından sonra “KAYNAKLAR” başlığı altında eserin yazılma aşamasında yararlanılan kaynaklara değinilmiştir. Yine giriş kısmında “KAVRAMSAL ÇERÇEVE” başlığına yer verilmiş ve bu başlık altında “Mal”, “Mükellefiyet” ve “Nisap” kavramları anlatılmıştır.

Yazar, “Mal Kavramı” başlığı altında mezheplerin mal tanımlarını vermiş ve sonrasında da bu tanımlara bağlı olarak menfaatlerin mal olup olmaması tartışmasına değinmiştir. Buna göre Hanefiler, malı sadece ayn ile sınırlandırmakla birlikte hukukî işlemlerde menfaatleri ihtiyaç sebebiyle kıyasa aykırı olarak mal kabul etmişlerdir. Eşyada fayda yönünü esas alan cumhura göre ise menfaatler, mal kabul edilir (ss. 21). Yazar, nisap için yapılan şu tanımlara yer vermiştir: “Kendisine vucubiyetin bağlandığı miktar”, “Zekâtın farz olması için malın ulaşması gereken miktar”, “Şâri’in zekâtın vucubuna alamet kıldığı şey”, “Zekâtın vacip olmasının asgari sınırı”, “Çalındığında hırsızın elinin kesilmesini gerekli kılan miktar” ve “Zekât, fitre ve kurban gibi yükümlülükler ile hırsızlık gibi bazı suçlara ceza terettüp etmesi için bir gösterge olmak üzere Şâri’ tarafından belirlenen miktardaki mal” (ss. 29). Bu tanımları incelediğimizde nisap kelimesinin, naslarla tayin edilen miktar anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla nisap, birtakım mükellefiyetler ile sorumlu tutulmak için kişinin sahip olması gereken mal varlığının miktarı veya kişi için sabit olmuş bir mükellefiyetten sonra ifa edilmesi gereken miktar ya da bir fiilin suç sayılması için suç unsuru olan fiilin taalluk ettiği malın miktarı anlamlarına gelmektedir.

Kitabın birinci bölümü “KLASİK DÖNEM FIKIH KÜLTÜRÜNDE MALÎ NİSAPLAR” başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümde klasik fıkıh literatürü referans alınarak zekât, fitir sadakası, fidye, kurban, hac, kefarete, diyet, el kesme (hırsızlık-

* Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı, kadirdemiroglu67@gmail.com

ta), mehir ve nafaka konularında nisap miktarları, delilleriyle birlikte anlatılmıştır. Bu saydığımız başlıklardan “Zekâta Nisap” ve “Kefarete Nisap” konuları, alt başlıklara ayrılmış, “Zekâta Nisap” başlığı, “Altın ve Gümüşte Nisap” ve “Hayvanlarda Nisap” alt başlıklarına; “Kefarete Nisap” başlığı da “Oruç Kefareti”, “Yemin Kefareti”, “Zıhar Kefareti”, “Katil Kefareti”, “Adetli Kadınla Cinsi Münasebette Bulunma Kefareti” ve “İhramlyken Tıraş Olma ve Avlanma Kefareti” alt başlıklarına ayrılmıştır. Ayrıca yazar, sayfa 112’de birinci bölüm için yaklaşık iki sayfa süren genel bir değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirmeye başlamadan önce “Değerlendirme” şeklinde bir başlık konulmasının daha uygun olacağını düşünmekteyiz.

Birinci bölümdeki konular, genel olarak fıkıh literatüründe de yer alan konulardır. Bununla birlikte yazar, delilleri başarılı bir şekilde vermiş ve pek çok konunun bitiminde değerlendirme yaparak mevcut bilgilere katkıda bulunmaya çalışmıştır. Ayrıca yazarın üslubunun okuyucu tarafından anlaşılır bir sadelikte olduğunu da ifade etmek istiyoruz.

Yazar, “Fidyede Nisap” başlığı altında sadece oruç fidyesine yer vereceğini, hacdaki fidyeyi ileride kefarete başlığı altında işleyeceğini ifade etmiştir. Buna göre biz de “Fidyede Nisap” başlığının “Oruç Fidyesinde Nisap” şeklinde değiştirilmesinin daha uygun olacağını düşünmekteyiz. Yazar, zekât, fitır sadakası ve kurban konularında mükellefin bu ibadetlerle sorumlu olması için gerekli olan mal varlığı miktarlarına değinmesine rağmen fidye konusunda genel olarak yaşlılık, hastalık, hamilelik ve emzikli olma hallerinin fidye mükellefiyetine etkisine değinmiş; ancak kişilerin fidye ile sorumlu tutulması için belli bir miktarda mal varlığına sahip olmalarının gerekli olup olmadığına değinmemiştir.

Kitabın ikinci bölümü “MODERN DÖNEMDE NİSAP KONUSUNDAKİ YAKLAŞIMLAR VE BUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ” başlığı altında ele alınmıştır. İkinci bölüm, üç başlık halinde işlenmiştir. Bu başlıklar: “MODERN DÖNEMDE NİSAP KONUSUNDAKİ YAKLAŞIMLAR VE GEREKÇELERİ”, “NİSAP KONUSUNDAKİ YAKLAŞIMLARIN GEREKÇELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ” ve “NİSAPLA İLGİLİ YAKLAŞIMLARIN FIKIH USULÜ SİSTEMATİĞİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ” şeklindedir.

Kitabın ikinci bölümünün ilk başlığında yazar, modern dönemde nisap konusundaki yaklaşımların üç grupta toplandığını ifade etmektedir. Bunlar:

- 1) Nisapların [Olduğu Gibi] Muhafaza Edilmesini Savunan Yaklaşım
- 2) Nisapların Yeniden Tespit Edilmesini Savunan Yaklaşım
- 3) Nisapların Ortalamasının Alınmasını Savunan Yaklaşım

Yazar, günümüzde birçok İslam hukukçusunun ve fetva kurumlarının verdikleri fetvaların birinci yaklaşım doğrultusunda olduğunu ifade etmekte ve dipnotlarda bu görüşteki alimlerin isimlerini ve fetva kurumlarına ait ilişim adreslerini vermektedir. Verdiği isimler arasında Türk bilginlerden birisinin olmaması dikkat çekmektedir. Söz konusu dipnotta, birinci yaklaşımı savunan Türk bilginlerin de isimlerinin verilmesini önermekteyiz. Yine yazar, üçüncü yaklaşımı savunan isimler arasında sadece iki Türk bilginine yer vermektedir. Bu durumda da Türkiye dışında bir ülkeden bu yaklaşımı savunan bir bilginin olup olmadığı sorusu akıllara gelmektedir.

İkinci bölümdeki “MODERN DÖNEMDE NİSAP KONUSUNDAKİ YAKLAŞIMLAR VE GEREKÇELERİ” başlığı altında nisaptaki yeni düzenlemelerin yapıldığını savunanların gerekçeleri ele alınmış ve her bir gerekçenin sağlam bir zemine oturmadığı izah edilmeye çalışılmıştır.

Eserde gördüğümüz bazı eksiklikler ve önerilerimiz şunlardır:

Eserde muhtelif yazım hataları bulunmakta olup (85, 90, 92, 102 vd) özellikle “-de” bağlacının çoğunlukla hatalı bir şekilde bitişik olarak yazıldığı görülmektedir (ss. 42, 98, 113 vd). Yine az da olsa anlatım bozukluğu olan cümlelere rastlanmaktadır (ss. 107, 204, 215, 222, 255). Sayfa 165’teki yer alan “% ,8”, “% ,1”, “% ,7,5” gibi matematiksel ifadelerin matematiksel bir karşılığının olmadığını ifade etmek istiyoruz. Sayfa 143’te yer alan “Miskal, ... İbn Hazm’a göre 82 habbe ve selasetü aşari’l-habbedir.” cümlesindeki “selasetü aşari’l-habbe” şeklindeki tamlamanın tercüme edilmesi gerektiğini, yine sayfa 171’de tam sayılı kesirlerin (“5 1/3” vb kesirler) okunuşlarının da parantez içinde verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.¹ Yazar, zikrettiğimiz tam sayılı kesirlerin okunuşlarını parantez içerisinde vermemesine rağmen ileriki sayfalarda (ss. 204, 205), okuyucunun kolayca anlayabileceği tam sayıların okunuşunu parantez içerisinde vermiştir.² Sayfa 227’nin son cümlesinde yer alan hadis-i şerifin, gerisiyle bağlantısının kurulması gerekmektedir. “İslam Hukukunda Zengin ve Fakir” konusu işlenirken yaklaşık beş satır uzunluğunda olan İbn Mesud rivayeti, ikişer sayfa arayla (ss. 224, 226, 228) toplam üç defa zikredilmiştir. Aralarında kayda değer lafız farkı olmayan bu hadislerin ikinci ve üçüncü defa geçtiği yerlerde “İbn Mesud rivayeti” şeklinde anılmasının daha uygun olacağını düşünmekteyiz.

1 Örneğin “5 1/3” ifadesinin yanına parantez içerisinde okunuşunun “5 1/3 (Beş tam bir bölü üç)” şeklinde ifade edilmesi uygun olacaktır.

2 Örneğin “150.000” ifadesi herkesin anlayabileceği bir sayıdır. Yazarın, “150.000 (Yüz elli bin)” şeklinde bu sayının okunuşunu da vermesi gereksizdir.

Yazar, “SONUÇ” kısmında, yapmış olduğu çalışmayı oldukça başarılı bir şekilde özetlemiş ve kendi değerlendirmesini okuyucuya sunmuştur. Buna göre yazar, nisap konusundaki üç yaklaşımdan ilkinin yani nisapların [olduğu gibi] muhafaza edilmesini savunan yaklaşıma taraf olmuş; naslar tarafından tayin edilen nisapların, sübjektif değerlendirmelerden uzak tutulması gerektiğini söylemiş (ss. 258) ve bu hususta da ikna edici açıklamalar yapmıştır. Yine yazar, modern iktisattaki yoksulluk kavramının nisap konusunda esas alınmaması gerektiğini ifa etmekte, modern iktisat kavramlarının bilimsel bir gösterge olarak kabul edilip ona göre hüküm vermenin isabetli bir sonuca götürmeyeceğini ifade etmiştir (ss. 261). Son olarak bu eserin, İslam hukuku alanında çalışma yapanlar için kendisinden müstağni kalınmaması gereken bir çalışma olduğunu ifade etmek istiyoruz.